

FACULTEIT ECONOMIE EN BEDRIJFSKUNDE

Afdeling Kwantitatieve Economie

Wiskunde AEO V

Uitwerking tentamen

6 januari 2010

1. Een stelling (12 punten)

Laat c een differentieerbare kromme zijn, die op een niveauverzameling van een differentieerbare functie g loopt. Formuleer een stelling over raakvectoren aan c en gradiënten van g .

Als $g : \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}$ en $c : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}^n$ differentieerbare functies zijn, zodanig dat

$$g(c(t)) = 0$$

voor alle $t \in \mathbb{R}$, dan is voor elke $t \in \mathbb{R}$ de gradiënt $\text{grad}g(c(t))$ loodrecht op de raakvector $c'(t)$:

$$\langle \text{grad}g(c(t)), c'(t) \rangle = 0.$$

2. Winstmaximalisatie. (16 punten)

De marginale opbrengst van een bepaald product is $r(q) = (2 + q)^{\frac{1}{3}}$, de marginale productiekosten $k(q) = cq$. Voor $c = 1/3$ en $q = 6$ is marginale opbrengst gelijk aan marginale kosten; $q = 6$ is in dit geval de optimale productiehoeveelheid.

a Laat zien: voor waarden van c in de buurt van $1/3$ hangt de optimale productiehoeveelheid differentieerbaar af van c .

Marginale opbrengst gelijk aan marginale kosten:

$$(2 + q)^{\frac{1}{3}} = cq,$$

oftewel

$$f(c, q) = (2 + q)^{\frac{1}{3}} - cq = 0.$$

Uit deze vergelijking kunnen we rond het punt $(c, q) = (1/3, 6)$ de variabele q als functie van c oplossen, als $\frac{\partial f}{\partial q}(1/3, 6) \neq 0$. We hebben:

$$\frac{\partial f}{\partial q}(c, q) = \frac{1}{3}(2 + q)^{-\frac{2}{3}} - c$$

en

$$\frac{\partial f}{\partial q}(1/3, 6) = \frac{1}{12} - \frac{1}{3} = -\frac{1}{4}.$$

Met de impliciete functiestelling concluderen we dat q uit $f(c, q) = 0$ kan worden opgelost als een differentieerbare functie.

- b** Bereken de eerste afgeleide van $q(c)$ voor $c = 1/3$, en geef een economische interpretatie van het resultaat.

$$q'(1/3) = -\frac{\frac{\partial f}{\partial c}(1/3, 6)}{\frac{\partial f}{\partial q}(1/3, 6)} = -\frac{-6}{-1/4} = -24.$$

Inderdaad: de optimale productiehoeveelheid daalt als de marginale productiekosten stijgen.

3. Optimalisatie onder nevenvoorwaarden. (56 punten)

Laat $a \in \mathbb{R}$ een vaste constante zijn, en laat $f, g_1, g_2 : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}$ gegeven zijn door

$$f(x) = \frac{x_1^2}{2} + \frac{x_2^2}{2}, \quad g_1(x) = x_1 - 1, \quad g_2(x) = (x_2 - a)^2 - x_1$$

Laat verder de verzamelingen V_1 en V_2 gegeven zijn door

$$V_j = \left\{ x \in \mathbb{R}^2 \mid g_j(x) \leq 0 \right\}.$$

- a** Bewijs voor alle $a \in \mathbb{R}$ dat de verzameling

$$V = V_1 \cap V_2$$

gesloten is. Schets V als $a = 0$.

Omdat

$$V_1 = g_1^{-1}((-\infty, 0]),$$

omdat g_1 continu is en omdat de verzameling $(-\infty, 0]$ in $\mathbb{R}$ gesloten is, volgt dat V_1 ook gesloten is. Op dezelfde manier laat je zien dat

$$V_2 = g_2^{-1}((-\infty, 0]),$$

gesloten is.

De doorsnede van twee gesloten verzamelingen is ook gesloten. Conclusie: $V = V_1 \cap V_2$ is gesloten. Zie figuur 1 voor een schets.

- b** Laat voor alle $a \in \mathbb{R}$ zien dat de verzameling V compact is, en dat de functie f beperkt tot V een (globaal) maximum $m(a)$ heeft.

Uit $g_2(x) \leq 0$ volgt dat $x_1 \geq (x_2 - a)^2 \geq 0$ voor $x \in V$. Uit $g_1(x) \leq 0$ volgt dat

$$x_1 \leq 1;$$

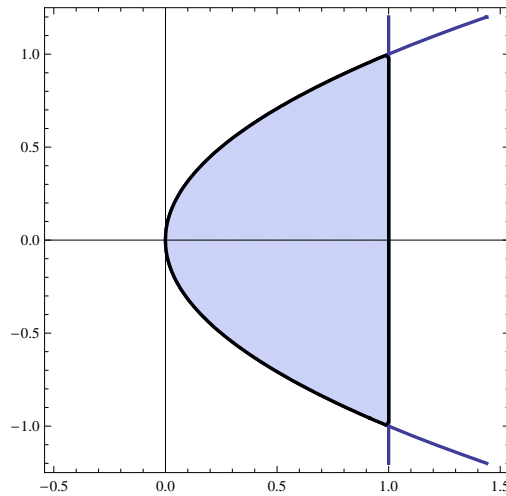
we krijgen dat $0 \leq x_1 \leq 1$. Gebruik makende van $x_1 \leq 1$ en weer van $g_2(x) \leq 0$, volgt dat

$$(x_2 - a)^2 \leq x_1 \leq 1 \quad \Rightarrow \quad |x_2 - a| \leq 1,$$

zodat $-1 + a \leq x_2 \leq a + 1$. We concluderen dat $x_2^2 \leq (1 + |a|)^2$. (Merk op dat de ongelijkheid $x_2^2 \leq (1 + a)^2$ niet geldt voor negatieve a .)

Conclusie: als $x \in V$, dan is

$$\|x\|^2 = x_1^2 + x_2^2 \leq 1 + (|a| + 1)^2.$$

Figuur 1: Schets voor 3a).

Maar dan is V begrensd.

Volgens de stelling van Weierstraß (Extreme-waarden stelling) neemt een continue functie op een compacte verzameling een maximale en een minimale waarde aan. De functie f is continu en de verzameling V is compact (gesloten en begrensd). Daarom heeft de functie f beperkt tot V een globaal maximum $m(a)$.

c (16 punten) Zet $a = 0$. Bepaal alle kandidaatextrema (kritieke punten) van f beperkt tot V .

De Lagrangefunctie van dit probleem (met $a = 0$) is:

$$L(\lambda_1, \lambda_2; x_1, x_2) = \frac{x_1^2}{2} + \frac{x_2^2}{2} - \lambda_1(x_1 - 1) - \lambda_2(x_2^2 - x_1).$$

Inwendige. Geen restrictie bindend, $\lambda_1 = \lambda_2 = 0$.

De functie f is overal differentieerbaar. Verder is

$$0 = (D_x L(0; x))^T = \text{grad} f(x) = \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \end{pmatrix}.$$

Dit levert $x = (0, 0)$. Maar omdat $g_2(0, 0) = 0$ ligt dit punt niet in het inwendige van V .

Randen. Eén restrictie bindend.

- $g_1(x) = 0, \lambda_2 = 0$. Nietgedegeneerdheidsconditie.

$$Dg_1(x) = (1 \quad 0).$$

Deze matrix heeft rang 1 in ieder punt van V .

Conditie van Lagrange:

$$0 = (D_x L(\lambda_1, 0; x))^T = \text{grad} f(x) - \lambda_1 \text{grad} g_1(x) = \begin{pmatrix} x_1 - \lambda_1 \\ x_2 \end{pmatrix}$$

Dit levert $x_2 = 0$ en $x_1 = \lambda_1$. Uit de restrictie $g_1 = 0$ vinden we het kritieke punt $(0, 1) \in V$ bij $\lambda_1 = 1$.

- $g_2(x) = 0, \lambda_1 = 0.$

Nietgedegeneerdheidsconditie

$$Dg_2 = (-1 \quad 2x_2);$$

deze matrix heeft altijd rang 1.

Conditie van Lagrange:

$$0 = (D_x L(0, \lambda_2; x))^T = \text{grad} f(x) - \lambda_2 \text{grad} g_2(x) = \begin{pmatrix} x_1 + \lambda_2 \\ x_2 - 2\lambda_2 x_2 \end{pmatrix}.$$

De tweede component levert $x_2 = 0$ of $\lambda_2 = \frac{1}{2}$. In het eerste geval levert de restrictie $g_2 = 0$ het kritieke punt $(0, 0) \in V$ bij Lagrangevermenigvuldiger $\lambda_2 = -x_1 = 0$. In het tweede geval vinden we dat $x_1 = -\lambda_2 = -\frac{1}{2}$, maar V bevat geen punten met $x_1 < 0$.

Hoekpunten. Twee restricties bindend.

Nietgedegeneerdheidsconditie:

$$Dg = \begin{pmatrix} Dg_1 \\ Dg_2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 \\ -1 & 2x_2 \end{pmatrix}.$$

De rang van deze matrix is dan en slechts dan gelijk aan 1 als $x_2 = 0$; anders is de rang gelijk aan 2. Als $x_2 = 0$ hebben we $x_1 = 0$, maar het punt $(0, 0)$ is geen hoekpunt. Conclusie: in de hoekpunten is aan de nietgedegeneerdheidsconditie voldaan.

Het stelsel

$$\begin{aligned} 0 &= g_1(x) = x_1 - 1, \\ 0 &= g_2(x) = x_2^2 - x_1, \end{aligned}$$

heeft als oplossingen $x_+ = (1, 1)$ en $x_- = (1, -1)$. De bijbehorende Lagrangevermenigvuldigers zijn oplossingen van

$$0 = D_x L(\lambda; x_{\pm}) = (1 - \lambda_1 + \lambda_2 \quad x_2 - \lambda_2 \cdot 2x_2.)$$

We vinden dat $\lambda_2 = \frac{1}{2}$ en $\lambda_1 = \frac{3}{2}$ in beide hoekpunten.

De lijst van alle kritieke punten in V wordt gegeven in tabel 1.

Tabel 1: Overzicht van de resultaten.

x	$f(x)$	λ_1	λ_2	$\frac{\partial L}{\partial x_1}$	$\frac{\partial L}{\partial x_2}$
$(0, 0)$	0	0	0	-1	0
$(1, 0)$	$\frac{1}{2}$	1	0	0	-1
$(1, 1)$	1	$\frac{3}{2}$	$\frac{1}{2}$	0	0
$(1, -1)$	1	$\frac{3}{2}$	$\frac{1}{2}$	0	0

- d** (16 punten) Zet $a = 0$. Bepaal van de kandidaatextrema van f beperkt tot $V_1 \cap V_2$ de lokale gaardheid met behulp van Lagrangevermenigvuldigers en gerande hessianen.

We zullen hier de volgende hessianen gebruiken:

$$Hf(x) = \begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix} \quad \text{en} \quad Hg_1(x) = \begin{pmatrix} 0 & 0 \\ 0 & 0 \end{pmatrix}.$$

Analyse van het kritieke punt $(0, 0)$.

Omdat $f(x) \geq 0$ op V (en ook in $\mathbb{R}^2$) en $f(0, 0) = 0$, neemt f in het punt $(0, 0)$ een globaal minimum aan.

We kunnen ook de hessiaan gebruiken. De restrictie $g_2 = 0$ is bindend in $(0, 0)$, maar $\lambda_2 = 0$. Daarom passen we het vrije optimalisatie criterium toe. We beschouwen $H = Hf(x)$ met de leidende hoofdminoren $H_1 = 1$ en $H_2 = 1$. Het patroon “+, +” impliceert dat de functie f in het punt $(0, 0)$ een lokaal minimum aanneemt.

Analyse van het kritieke punt $(1, 0)$.

De restrictie $g_1 = 0$ is bindend in $(1, 0)$ en de bijbehorende Lagrangevermenigvuldiger $\lambda_1 = 1 > 0$. De laatste $m - 1 = 1$ hoofdminoren van $HL(\lambda_1, \lambda_2; 1, 0)$ zijn van belang. We beschouwen

$$HL = \left(\begin{array}{c|cc} 0 & & -\nabla g_1(1, 0)^T \\ \hline -\nabla g_1(1, 0)^T & & Hf(1, 0) - \lambda_1 Hg_1(1, 0) \end{array} \right) = \left(\begin{array}{c|cc} 0 & -1 & 0 \\ \hline -1 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{array} \right).$$

De laatste leidende hoofdminor is

$$H_3 = \det \left(\begin{array}{c|cc} 0 & -1 & 0 \\ \hline -1 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{array} \right) = -1.$$

De laatste leidende hoofdminor is negatief maar de Lagrangevermenigvuldiger is positief. Conclusie: geen maximum en geen minimum.

Analyse van de kritieke punten $(1, 1)$ en $(1, -1)$.

Voor deze twee hoekpunten zijn alleen de vermenigvuldigers van belang. In beide punten zijn beide vermenigvuldigers positief. Daarom zijn beide punten lokale maxima.

Met behulp van **(3b)** kunnen we concluderen dat de functie f beperkt tot V met $a = 0$ zowel een globaal maximum $m(0) = 1$ in het punt $(1, 1)$ als ook in het punt $(1, -1)$ aanneemt.

- e** Gebruik de enveloppestelling om het antwoord op de volgende beide vragen te geven.

i. Als we a vanaf $a = 0$ laten toenemen, stijgt of daalt $m(a)$?

De Lagrangefunctie van dit probleem (met parameter a) is:

$$L(\lambda_1, \lambda_2; x_1, x_2) = \frac{x_1^2}{2} + \frac{x_2^2}{2} - \lambda_1(x_1 - 1) - \lambda_2((x_2 - a)^2 - x_1).$$

Volgens de enveloppestelling

$$\frac{d}{da} f(m(a)) = \frac{\partial L}{\partial a}(\lambda_1, \lambda_2; x_1, x_2) = 2\lambda_2(x_2 - a).$$

Als $a = 0$ hebben we twee punten van een globaal maximum gevonden: $(1, 1)$ en $(1, -1)$ bij vermenigvuldiger $\lambda_2 = \frac{1}{2}$. We concluderen dat

$$\left. \frac{d}{da} f(m(a)) \right|_{a=0} = x_2,$$

waarin $x_2 = 1$ of $x_2 = -1$.

Als we nu a laten toenemen, vinden we dat

$$\left. \frac{d}{da} f(m(a)) \right|_{a=0, x_2=1} = 1 > 0.$$

Conclusie: $m(a)$ stijgt.

ii. Als we a vanaf $a = 0$ laten afnemen, stijgt of daalt $m(a)$?

Als we nu a laten afnemen, vinden we dat

$$\left. \frac{d}{da} f(m(a)) \right|_{a=0, x_2=-1} = -1 < 0.$$

Conclusie: $m(a)$ stijgt.

4. Topologie (16 punten) Laat $g : \mathbb{R}^m \rightarrow \mathbb{R}$ continu zijn, en laat $V = \{x \in \mathbb{R}^m \mid g(x) \leq 0\}$.

a Geef de definities van de begrippen “randpunt” en “inwendig punt”.

Het punt $a \in \mathbb{R}^m$ is randpunt van een verzameling V , als voor elke $r > 0$ geldt dat de bol $B_r(a)$ punten met V en met het complement van V gemeen heeft.

b Is de volgende stelling waar of niet waar:

Als $g(a) = 0$, dan is a een randpunt van V .

Zo ja, geef een bewijs, zo nee, geef een tegenvoorbeeld.

De stelling is niet waar: als $g(x) = -x^2$, dan is $V = \mathbb{R}$. Het punt $a = 0$, waarvoor geldt dat $g(0) = 0$, is dan geen randpunt van V .